

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 6 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Науризбаева Нуржамал Қудайбергенова

TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR 14-22

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich

DUNGANSHUNOSLIK TADQIQOTLARI TARIXSHUNOSLIGI (1990-2023) 23-34

Бобожонова Феруза Хаятовна

СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ДАВРИДА ҚҲЙИ ВА ҲРТА ЗАРАФШОН ВОҲАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ 35-40

Halimov Tal'at

XX ASRNING 20-30 YILLARIDAGI QULOQLASHTIRISH SIYOSATI VA UNING SALBIY OQIBATLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 41-45

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich, Shukurov Rustam Jo'raqulovich

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI: EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI 46-54

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937) HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR 55-59

Жайнаров Обиджон Ҳамид ӯғли

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ҲЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ҲЗГАРИШЛАР (ФАРФОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА) 60-64

Toshpo'latov Mamadali Zaynidin o'g'li

NUROTA TUMANI YOSHLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH YUZASIDAN AMALGA OSHIRILGAN CHORA-TADBIRLARNING TARIXIY TAHLILI (2017-2024) 65-73

Umarov Baxtishod

SOMONIYLAR DAVRIDA BUXORODA ILM-FAN RIVOJI (TARIX VA TIBBIYOT MISOLIDA).. 74-79

Йўлдошев Салимжон Валиевич

ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ХАЛҚ ҲЙИНЛАРИ 80-85

Askarov Azimjon Odiljon o'g'li

O'RTA OSIYODAGI ANGLIYA-ROSSIYA RAQOBATINING TARIXIY KONTEKSTI VA KATTA O'YIN SIYOSATINING VUJUDGA KELISHI 86-91

Eshchanov Hurmat Matnazarovich

O'ZBEKISTON HUDUDI BRONZA DAVRIDA TOPOGRAFIK XUSUSIYATLARNI ETNIK JARAYONLARI KARTOGRAFIYASI..... 92-95

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

O'ZBEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOYIYQIQTISODIY

OMILLAR	96-100
<i>Raimov Mamasoat Safar o'g'li</i> ESKI TERMIZ HAQIDA TARIXIY MA'LUMOTLAR	101-105
<i>Usmanov Jahongir Xo'jaqulovich</i> MARKAZIY OSIYO TARIXSHUNOSLIGIDA ILK ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI	106-109
<i>Usmanova Inobat Ibragimovna</i> PROCESSES OF GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE IRON AGE POPULATION OF UZBEKISTAN	110-115
<i>Bekmirzayev Islomjon Ibrohim o'g'li</i> O'RTA G'OVASOY HUDUDI QADIMGI DAVR AHOLI TURAR-JOYLARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	116-120
<i>Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich</i> BUXORDAGI "MASJIDI BALAND" MASJIDI QURILISHI VA TARIXI	121-125
<i>Rajabova Sabohat Bobirovna</i> IQTISODIY HAYOTDA TADBIRKOR AYOLLARNING TUTGAN O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	126-132
<i>Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> ARXELOGIYADA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY IMKONIYATLARI XUSUSIDA	133-138
<i>Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich</i> XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBISHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI	139-144
<i>Axmedova Gulchehra O'skinovna</i> SHEROBOD VOHASI NOMODDIY MADANIYATI DURDONALARI	145-149
<i>Abduraximov Husniddin</i> O'ZBEKISTON VA AVSTRIYA RESPUBLIKASI O'RTASIDA INVESTITSIYAVIY, HUQUQIY HAMDA ILM-FAN SOHASIDA HAMKORLIKNING MUSTAHKAMLANISHI	150-158
<i>Turopova Mohidil Turdiyevna</i> O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	159-163
<i>Annayeva Zarifa Musurmonqulovna</i> EKOLOGIK HOLATNI BARQARORLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	164-168
<i>Ahmadov Xurshid San'atovich</i> "CHIG'ATOY IMLOSI" VA MILLIY ZIYOLILAR	169-175
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	176-179

<i>Жумаева Шоҳида Чориевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	180-186
<i>Elmuratova Umida Farxadovna</i> TA'LIM IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHNING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	187-191
<i>Nazarov Otabek Muzrobovich</i> XX ASRNING 80-YILLARI QATAG'ONLIK SIYOSATINING SURXONDARYODAGI IJTIMOYIY- IQTISODIY JARAYONLARGA TA'SIRI	192-197
<i>Kupaysinov Ismoyiljon Ahmadjanovich</i> 1950-1990 YILLARDA ANDIJON OBLASTI JAMOAT TRANSPORTI FAOLIYATI VA UNDAGI AYRIM MUAOMMOLARNI MATBUOTDA YORITISHI ("KOMMUNIST" GAZETASI MATERIALLARI MISOLIDA)	198-202
<i>Oripova Laylo Zafarovna</i> O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI FAOLIYATI TARIXIGA NAZAR	203-207
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Magsud Azad Guliyev</i> OZARBAYJONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISH: SO'ROQ NATIJALARINI TAHLIL QILISH	208-214
<i>Глазова Марина Викторовна</i> ВКЛАД «ЗЕЛЕНОВОГО» УЧЁТА В ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ В УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ КОМПАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	215-231
<i>Oratov Jaxongir Jurayevich</i> RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI VAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR	232-238
<i>Шадиева Дилдора Хамидовна</i> БАНК СОҲАСИГА РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ТАЪСИР	239-243
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> TURISTIK KORXONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RAQOBATBARDOSHLIGINI VAHOLASH	244-255
<i>Sattarov Umirzoq Normengovich</i> MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSFORMATSIYALASH JARAYONI... ..	256-262
<i>Хамдамов Шавкат Комилович</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА И БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ: СТРАТЕГИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	263-267
<i>Хайитов Жамшид Холвоевич</i> ИҚТИСОДИЁТДА ОБОДОНЛАШТИРИШ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ	268-272
<i>Xurramov Azamat Fayzullayevich</i> BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA AHAMIYATI	273-278

Алимханова Нигора Алимхановна
 ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛАШ 279-287

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Жумаев Ойбек Маратович
 О‘ЗБЕКИСТОНДА КАМБАГ‘АЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ДИНАМИКАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЙOSIY
 ИНАТЛАРИ 288-296

Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна
 ХОЖА АҲРОР ТАЪЛИМОТИДА ИНСОНИЙ ҲАҚИҚАТ МАСАЛАСИ 297-302

Хайридинов Аббосхон Анварович
 ҒАРБ МАДАНИЯТИНИ ОММАЛАШИШИГА ИЧКИ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ 303-311

Мухамеджанова Лалихон
 АХЛОҚНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ВА БАРҚАРОРЛАШТИРУВЧИ
 ФУНКЦИЯЛАРИ 312-317

То‘ева Муҳаййо Шuhrat qizi
 О‘ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING YANGILANISH JARAYONIDA XOTINQIZLAR INNOVATSION
 ТАФАККУРИНИ OSHIRISH VA FAOLLASHUVI BORASIDAGI SIYOSATI:UMUMNAZARIY
 ТАHLILLAR..... 318-322

Ro‘zimurodov Siroj Madatovich
 OILANING IJTIMOIIY-IQTISODIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MA’NAVIY-
 AXLOQIY TARBIYANING TA’SIRI 323-326

Ravshanov Ulug'bek Rahbarovich
 AXBOROT GLOBALLASHUVI SHAROITIDA YOSHLARDA MILLIY O‘ZLIKNI TARBIYALASH
 MASALALARI 327-332

Allayarova Marxabo Mavlanovna
 SHAXS BADIY IJODINI SHAKLLANTIRISHNING ESTETIK MUAMMOLARI VA
 MA’NAVIYAT 333-337

Хашимов Шерахон Жўрахонович
 ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ИМИДЖИНИНГ ЮКСАЛИШИДА ТИББИЁТ ТУРИЗМИНИНГ
 ТУТГАН ЎРНИ..... 338-342

Soatov Rasul Muxitdinovich
 BOBORANIM MASHRAV HAYOTI VA IJODIDA TASAVVUFGA DOIR QARASHLAR
 TAHLILI 343-348

Ashurov Navfal Burxonjon o‘g‘li
 MOVAROUNNAHR MIQYOSIDA NASAF SHAHRINING ILMIIY-MADANIY ASOSLARI 349-352

Ўразалиева Гулшада Бекнўлатовна
 ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ - ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИНИНГ УСТУВОР
 ЙЎНАЛИШИ 353-358

Xudaynazarov Samad Xudayberdiyevich, Turgunov Azim Turgunovich
 JAMIYATNING MA’NAVIY - IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA O‘ZBEK XALQI MILLIY
 QADRIYATLARINING O‘RNI 359-364

<i>Suvanov Ilhom Abdixalilovich</i> AXBOROT-MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHNING AHAMIYATI	365-371
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> SHARQ ALLOMALARI ASARLARIDA OILA VA TARBIYA MASALALARI	372-376
<i>Kayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING JAMIYAT VA IJTIMOYIY TARAQQIYOT TO'G'RISIDAGI QARASHLARI	377-381
<i>G'ulomov Obid G'ayratovich</i> YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY-MADANIY OMILLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	382-385
<i>Панжиев Сухроб</i> ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ДАВРИДА ҲАҚИҚАТ ТУШУНЧАСИНИНГ АҲАМИЯТИ	386-391
<i>Matnazarova Muhayyo Axmetjanovna, Azimova Charos Azamatovna</i> "ETNOS", "MILLAT" TUSHUNCHALARINING MAZMUN-MOHİYATI VA ULARNING ILMIY- NAZARIY TAHLILI	392-398
<i>Amanov Alisher Kaxramonovich</i> VAQTNI ILMIY JIHATDAN TAHLIL QILISH HAMDA UNI FALSAFIY VA MADANIY NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH	399-404
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Пайзибаева Мадинахон Собиржон қизи</i> БРИТАНИЯ ХАЛҚ ЭРТАКЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА КЕЛЬТ МИФОЛОГИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ ВА ЎРНИ	405-409
<i>Tevosyan Gayane Arturovna</i> O'ZBEK VA RUS TILI GRAMMATIKASINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI	410-417
<i>Boynazarov Islom Abduxalimovich</i> INGLIZ TILIDAGI FALSAFIY TERMINLARDA SINONIMIYA HODISASI	418-421
<i>Bahriddinova Yulduzxon Bahriddin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI BOTANIK TERMINLARNING NOMINATIV TAHLILI VA BINAR NOMLANISHI	422-426
<i>Javliyev Mansurbek Odil o'g'li</i> KONSEPT TUSHUNCHASINING HOZIRGI ZAMON LINGVISTIKASIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	427-431
<i>Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich</i> PARALLEL KORPUSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	432-436
<i>Rahimova Shahnoza Palvannozirovna</i> INGLIZ TILIDAGI IBORALARNI O'RGANISHDA TARJIMA MUAMMOLARI	437-442
<i>Muhamadiyev Timur Urazovich</i> INGLIZ TILIDAGI OAVDA OMMAVIYLASHMAGAN IBORALARDAN FOYDALANISH	443-446

<i>Панжиева Насиба Нармахматовна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ	447-451
<i>Умирова Дилфуза Суюновна, Асадов Шухрат</i> ОБРАЗОВАНИЕ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ И НЕПРЕРЫВНОЙ ЧАСТЬЮ ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ ЧЕЛОВЕКА	452-456
<i>Ибрагимова Мохира Муратовна</i> ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЗМ И ЕГО ФУНКЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ	457-464
<i>Тойчиева Насибахон Суранбаевна, Ткебучава Ирина Георгиевна, Темирова Шоира Гайбуллаевна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ЛИНГВИСТИКИ	465-477
<i>Nurimova Diyora</i> LIRIK DISKURS VA UNING MOHIYATI	478-482
<i>Axmadjonova Mohinur Iqboljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA NUTQ AKTLARINING SEMANTIK TUZILISH TAHLILI	483-491
<i>Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich</i> KORPUS TUZISH TEXNOLOGIYASI.....	492-495
<i>Samadova Oydin Ilxomjon qizi</i> FRAZEOLGIK BIRLIK TUSHUNCHASI HAMDA UNING QO'LLANILISHI	496-500
<i>Xatrayeva Rano Rajabovna</i> XX ASR INGLIZ ILMIY FANTASTIKASINI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI	501-505
<i>Ermatov Ixtiyor, Mamatqulov Azizbek</i> A.HOJIYEVNING TERMINOLOGIK LUG'ATLARI XUSUSIDA	506-510
<i>Muxtorova Moxlaroyim</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TANBEH BERISHNI BILDIRUVCHI BIRLIKLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	511-517
<i>Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Aliqulova Rohila</i> O'SIMLIK NOMLARI BILAN BOG'LIQ TARBIYAGA OID MAQOL VA MATALLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	518-521
<i>Носирова Мубина Олимовна</i> СПЕЦИФИКА ОТРАЖЕНИЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ В СЛОВАРЯХ РАЗНОСИСТЕМНЫХ ЯЗЫКОВ	522-528
<i>Хасанов Зафар Бахтиyorovich</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA SPORT ATAMALARINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	529-534
<i>Рахматов Бекзод Уктам угли</i> СОЦИАЛЬНО-ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОНЯТИЯ «УЧИТЕЛЬ»	535-539

Yaxyoyev Fayzullo muhammadsoli o'g'li
XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA ALISHER NAVOIY LIRIKASIGA DOIR MATNSHUNOSLIK
BILAN BOG'LIQ TALQINLAR..... 540-546

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
KORPUS TURLARINING LINVISTIKA SOHASINI TARAQQIY ETTIRISHDAGI
AHAMIYATI 547-551

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович
МАЪНАВИЙ ЗИЁН КОМПЕНСАЦИЯСИ МИҚДОРINI АНИҚЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ВА
АМАЛИЙ MASALALARI 552-559

Fayzullayev Aslbek Ulug'bek o'g'li
MULKNI QASDDAN NOBUD QILISH YOKI UNGA ZARAR YETKAZISH UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 560-564

Элмуродов Ҳусан Элмуродович
МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ЎҚУВДАН ҲАМДА БИЛИМ ВА
КЎНИКМАЛАРИ ТЕКШИРУВДАН ЎТМАГАНДА ИШДАН ЧЕТЛАШТИРИШ..... 565-572

Аслонова Лайло Олимовна
ИЛМИЙ ХОДИМЛАР ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИ БЕЛГИЛАШНИНГ АЙРИМ
MASALALARI 573-583

Файзиева Гулрух Мухаммади кизи
НЕКОТОРЫЕ ПОНЯТИЯ В СФЕРЕ ГАРАНТИИ ПРАВО НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ
ЖИЛИЩА 584-588

Ибрагимова Сабина Эркиновна
К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СФЕРЕ
ДОСУДЕБНОГО УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..... 589-593

Tosheva Maftuna Anvar qizi
AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI 594-600

Халилов Дониёр Нортажиевич
КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРАВ И
СВОБОД В СОЦИАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ 601-607

Файзуллаева Нигорахон Равшановна
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КУЛЬТУРНОГО ПРАВА 608-618

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi
OLIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM DASTURLARINI LOYIHALASHTIRISH ASOSIDA PEDAGOGIK
TA'LIM METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI 619-626

Ubaydullaeva Jamila Hurramovna
DARS TURLARI VA DARSNI REJALASHTIRISHGA NISBATAN YONDOSHUVLAR 627-631

- Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna, Panjjeva O'g'ilshod Baxodir qizi, Jo'raev Baxodir Norbo'tayevich*
O'QUVCHILARGA TABIATNI ASRASH VA EZOZLASHNI "YASHIL MAKON" MILLIY
TEKNOLOGIYA LOYIHASI ASOSIDA AMALIY ANJUMANLAR ORQALI OLIB BORISH 632-640
- Юлдошев Рустам Дилшод угли*
РОЛЬ ПРАГМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКА И КОММУНИКАТИВНОМ
ПРОЦЕССЕ 641-645
- Razzakov Baxrom Abdug'afurovich*
BO'LAJAK MUHANDISLAR UCHUN OG'ZAKI MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH:
INGLIZ TILI DARSLARIDA TRANSPORT TERMINOLOGIYASINI
O'RGANISHGA MISOLIDA..... 646-650
- Salimova Shahlo Sayfulloyevna*
TA'LIM TIZIMIDA XAVFSIZ MUHITNI YARATISH MUAMMO VA ISTIQBOLLARI 651-656
- Kuchkarova Arofathon*
MATEMATIKA DARSLARIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH
(GEOGEBRA DASTURI MISOLIDA) 657-661
- Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna*
YOZISH BO'YICHA KO'RSATMALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY AMERIKA
INGLIZ TILI KORPUSINING (COCA) ROLI 662-669
- Sharifov Muxriddin Kamoladdin o'g'li*
PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA MAXSUS FANLARNI O'QITISH
ISTIQBOLLARI 670-675
- Saidova Surayyo Yarqulovna*
NOFILOLOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI O'QISH KOMPETENSIYASINI
RIVOJLANTIRISHDA SOHAVIY MATNLAR XUSUSIYATLARI VA MATN TANLASH
TAMOYILLARI 676-686
- Djalolov Furqat Fattohovich*
UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH
VA SIFATINI YAXSHILASH YO'LLARI 687-691
- Niyazova Minara Baxramovna*
TEKNIKA OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI FRANSUZ TILIGA QIZIQTIRISHNING
O'ZIGA XOS JIHATLARI..... 692-697
- Amrillayev Husniddin Ashrab o'g'li*
OLIY TA'LIMDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN O'QUV JARAYONIDA FOYDALANISHNING
PEDAGOGIK JIHATLARI 698-702
- Boboyeva Zarifa Jahonqulovna*
SPORT TAYYORGARLIK JARAYONLARINING ADAPTIV MEXANIZMLARI..... 703-708
- O'rozov Shahobiddin Ziyadullayevich*
AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA DAVLATNI BOSHQARISH TAMOIYILLARI..... 709-713
- Muxtshamova Parvina Zahitovna*
ESL DARSLARIDA HAQIQIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH 714-716

Received: 20 May 2024
Accepted: 30 May 2024
Published: 19 June 2024

Article / Original Paper

OFFENCES AGAINST MORALITY: CRIMINAL-LEGAL ASPECTS

Tosheva Maftuna Anvar qizi

Senior teacher of Academy of Labor and social relationship, PhD student of TSUL

Email: maftunaaslonova@gmail.com

Abstract. Crimes against morality represent a serious problem for the legal system and the whole society. They affect basic moral principles and values, violate social norms of morality and cause serious damage to both individuals and the whole society. This article considers the criminal-legal aspects of crimes against morality and their peculiarities.

Keywords: Morality, crimes against morality, person under the age of sixteen, sexual act, lewd acts, pornography, brothel, cruel treatment of animals.

AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI

Tosheva Maftuna Anvar qizi

Mehnat va ijtimoiy munosabatlar akademiyasi katta-o'qituvchisi, Toshkent davlat yuridik universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Axloqqa qarshi jinoyatlar huquq tizimi va butun jamiyat uchun jiddiy muammo hisoblanadi. Ular asosiy axloqiy tamoyillar va qadriyatlarga ta'sir qiladi, jamoat odob-axloq me'yorlarini buzadi va ba'zan ham alohida shaxslarga, ham butun jamiyatga jiddiy zarar yetkazadi. Ushbu maqolada axloqqa qarshi jinoyatlarning jinoiy-huquqiy jihatlari, ularning xususiyatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Axloq, axloqqa qarshi jinoyatlar, o'n olti yoshga to'lmagan shaxs, jinsiy aloqa, uyatsiz-buzuq harakatlar, pornografiya, fohishaxona, hayvonlarga shavqatsiz munosabatda bo'lish.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I6Y2024N92>

Kirish. Axloq - bu odamlar orasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi qoidalarni va me'yorlarni ifodalovchi madaniy va ijtimoiy tushuncha. Axloq me'yorlari har bir jamiyatning madaniyati va an'alariga qarab farqlanadi, lekin asosan, yaxshilik va yomonlik, to'g'rilik va egrilik, adolat va nohaqlik kabi tushunchalar atrofida shakllanadi. Axloq o'z ichiga insonning yaxshi yoki yomon, haq yoki nohaq deb qaraladigan qarorlar qabul qilishini o'z ichiga oladi. U shaxsiy vijdon va jamiyatning qadriyatlariga asoslanadi. Masalan, rahm-shafqat, halollik, adolat kabi axloqiy qadriyatlar ko'pincha jamiyatning barcha a'zolari tomonidan qadrlanadi.

Axloq jamiyatning barqarorligi va taraqqiyoti uchun juda muhimdir. U shaxslar o'rtasidagi o'zaro hurmat va ishonchni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, axloqiy me'yorlar jamiyatdagi adolat tuyg'usini mustahkamlashga yordam beradi, bu esa o'z navbatida ijtimoiy kelishuv va tinchlikni ta'minlaydi. Axloqiy qadriyatlar shuningdek, qonunlar yordamida ham tartibga solinadi, chunki ko'plab axloqiy qoidalar jinoyat qonunlari doirasiga kiradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Axloq shaxs va butun jamiyatni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu jamiyatda ishonch, hamkorlik va adolatni rivojlantirishning asosi bo'lib, shaxslararo munosabatlarni mustahkamlashga, barkamol va barqaror ijtimoiy muhitni yaratishga yordam beradi. Axloq va uning jamiyatdagi roli haqida ko'plab olimlar va faylasuflar fikr bildirgan: Immanuel Kant - "Amaliy aql tanqidi" (Kritik der praktischen Vernunft) [7] asarida axloqiy qonuniyatni ta'kidlaydi va axloqiy qarorlar qabul qilishda aql-idrokning rolini chuqur tahlil qiladi. Aristotel - "Nikomax etikasi" (Nicomachean Ethics) [2] asarida axloqiy fazilatlar va baxtli hayot o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganiladi. Axloqiy fazilatlar haqida batafsil ma'lumot beribgina qolmay, balki baxtli hayotning axloqiy fazilatlar bilan bog'liqligi muhokama qiladi. Friedrich Nietzsche - "Yaxshilik va yomonlik taraflama" (Beyond Good and Evil) [8] asarida axloqning asoslarini qayta ko'rib chiqadi va axloqiy qadriyatlarining subyektiv tabiatini ta'kidlaydi. U axloqni qayta baholash orqali yangi qadriyatlar yaratish mumkinligini aytadi.

Shuningdek, sharq mamlakatlarida axloqiy tushunchalar va qarashlar ko'plab muhim olimlar va faylasuflar tomonidan rivojlangan. Ularning eng mashhurlaridan ba'zilari va ularning asosiy asarlari quyida keltirilgan: Ibn Sina (Avicenna) - U o'zining "Kitob al-Shifa" (Shifo Kitobi) [5] asarida axloq, ruhiyat va psixologiya masalalarini muhokama qiladi. Ibn Sina inson tabiatini va uning axloqiy qarorlar qabul qilishdagi erkin irodasini tahlil qiladi. Al-Farobi - Uning "Fusul al-Madani" (Madaniy Maqolalar) [3] asari axloqiy fazilatlarini va ideal jamiyat qurilishini o'rganadi. Ibn Miskavayh - U "Tahdhib al-Akhlaq" (Axloqni Takomillashtirish) [4] asarida falsafiy etikani insonning kamolotiga bog'laydi. Uning asarlari Aristotelning etikasi ta'siri ostida yozilgan bo'lib, inson axloqining fazilatlarini va ularga erishish yo'llarini tahlil qiladi.

Muhokama. Jamiyatdagi har bir shaxsning axloqiy xulq-atvori umumiy madaniy atrof-muhitga, o'zaro munosabatlarning sifatiga va umumiy yashash tarziga ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, axloq har bir shaxs va jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, u jamiyatni birlashtiruvchi va uni yaxshilik sari boshlovchi asosiy omillardan biridir.

Axloqning asosiy jihatlariga quyidagilar kiradi:

1. Halollik va rostgo'ylik: Haqiqatni ayta olish, o'z ishida halol va shijoatli bo'lish;
2. Adolatlilik: boshqa odamlarning huquq va manfaatlarini hurmat qilish, adolatli va odillik bilan harakat qilishga tayyorlik;
3. Mehribonlik va rahm-shafqat: boshqalarga yordam berishga va ularning azoblari va ehtiyojlariga hamdardlik ko'rsatishga tayyorlik;
4. Hurmat: maqomi, dini va dunyoqarashidan qat'i nazar, har bir insonning qadr-qimmatini va qadr-qimmatini tan olish;
5. Mas'uliyat: harakatlar va qarorlarning oqibatlarini uchun javobgarlikni his qilish.

Axloq masalasi har bir davrda va jamiyatda o'ta dolzarb masala bo'lgan, jamiyatda o'rnatilgan normalarni buzish orqali axloqqa qarshi huquqbuzarliklar va jinoyatlar sodir etilgan.

Axloqqa qarshi jinoyatlar, umuman olganda, jamiyatning asosiy axloqiy qadriyatlariga zid keladigan harakatlar sifatida tavsiflanadi. Bu tushuncha har xil madaniyat va jamiyatlar orasida farq qilishi mumkin, chunki har bir jamiyatning o'ziga xos axloqiy me'yorlari va qadriyatlar mavjud. Shunday qilib, nima axloqqa qarshi hisoblanishi mumkinligi geografik joylashuvga, madaniy an'analarga, dinamik ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlarga qarab o'zgarishi

mumkin. Biroq, shunga qaramasdan, barcha davrlar va jamiyatlardagi axloqqa qarshi jinoyatlar umumiy xususiyatlarni mujassam etadi. Ulardan:

1. Axloqiy normaga zid kelish: Axloqqa qarshi jinoyatlar ko'pincha jamiyatning qabul qilgan axloqiy meyor va qoidalarga qarshi harakatni o'z ichiga oladi. Bu qoidabuzarliklar turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin, masalan, odamlar o'rtasidagi munosabatlarda, davlat idoralarining ish yuritishida yoki jamoat joylarida.

2. Jamiyatga salbiy ta'sir ko'rsatish: Bu turdagi jinoyatlar jamiyatga keng ko'lamli salbiy ta'sirlarni keltirib chiqaradi. Masalan, fohishaxona saqlash, pornografiya, jinsiy zo'ravonlik qurbonlarning ruhiy va jismoniy salomatligiga zarar keltiradi.

3. Qonuniy va ijtimoiy javobgarlik: Axloqqa qarshi jinoyatlar ko'pincha qonuniy jazo choralari bilan ta'minlanadi, chunki ular jamiyatning huquqiy tuzumiga tahdid soladi. Biroq, ba'zi hollarda bu jinoyatlar qonun tomonidan to'g'ridan-to'g'ri taqiqlanmagan bo'lishi mumkin, shu sababli ijtimoiy va madaniy bosim ham muhim rol o'ynaydi. Jamoatchilik fikri va ijtimoiy normlar bu turdagi qoidabuzarliklarga qarshi kurashishda muhim omil hisoblanadi. Ba'zida insonlar uchun bu kabi jamiyat tomonidan axloqiy javobgarlikka tortilish, jinoiy jazodan ham og'irroq hisoblanadi.

4. Global va mahalliy farqlar: Har bir jamiyatda axloqqa qarshi jinoyatlar tushunchasi turlicha tushuniladi va bu farqlar mahalliy qonunchilik, madaniy an'analar va umumiy ijtimoiy qarashlarga bog'liq. Masalan, ba'zi jamiyatlarda foxishalik bilan shug'ullanish axloqqa zid deb hisoblanmaydi, boshqa jamiyatlarda esa bu o'ta og'ir axloqiy xato hisoblanadi.

Jamiyatdagi har bir shaxsning axloqiy xulq-atvori umumiy madaniy atrof-muhitga, o'zaro munosabatlarning sifatiga va umumiy yashash tarziga ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, axloq har bir shaxs va jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, u jamiyatni birlashtiruvchi va uni yaxshilik sari boshlovchi asosiy omillardan biridir.

Axloqning asosiy jihatlariga quyidagilar kiradi:

1. Halollik va rostgo'ylik: Haqiqatni ayta olish, o'z ishida halol va shijoatli bo'lish;

2. Adolatlilik: boshqa odamlarning huquq va manfaatlarini hurmat qilish, adolatli va odillik bilan harakat qilishga tayyorlik;

3. Mehribonlik va rahm-shafqat: boshqalarga yordam berishga va ularning azoblari va ehtiyojlariga hamdardlik ko'rsatishga tayyorlik;

4. Hurmat: maqomi, dini va dunyoqarashidan qat'i nazar, har bir insonning qadr-qimmatini va qadr-qimmatini tan olish;

5. Mas'uliyat: harakatlar va qarorlarning oqibatlarini uchun javobgarlikni his qilish.

Natijalar. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining "**Oilaga, yoshlarga, axloqqa qarshi jinoyatlar**" bobida axloqqa qarshi jinoyatlarning quyidagilari keltirilgan:

1. **O'n olti yoshga to'lmagan shaxs bilan jinsiy aloqa qilish (JK 128-m).** O'n olti yoshga yetmagan shaxs bilan jinsiy aloqa qilish jinoyati, ko'pincha "voyaga yetmaganlar bilan jinsiy aloqa" deb ataladi va bu jinoyat voyaga yetmagan shaxslarning yoshi va ruhiy hamda jismoniy rivojlanish darajasini hisobga olgan holda ularning himoyasini ta'minlash maqsadida qonun bilan qat'iy ta'qiqlanadi. Voyaga yetmaganlar bilan jinsiy aloqa qilish, ularning roziligi bo'lsa ham, qonun tomonidan jinoyat deb qaraladi, chunki voyaga yetmaganlar o'zlarining qarorlarining oqibatlarini to'liq tushunish va og'irligini his qilish qobiliyatiga ega emas deb hisoblanadi. Oliy Sud Plenumi Jinoyat kodeksi 128-moddasida nazarda tutilgan jinoyatni JK ning nomusga tegish (118-modda), shuningdek, jinsiy ehtiyojni zo'rlik ishlatib g'ayritabiiy

usulda qondirish (119-modda) jinoyatlaridan farqlash kerakligini tushuntiradi. Unga ko'ra, "zo'rlik yoki tahdid qo'llamagan holda amalga oshirilayotgan harakatlar xususiyati va mohiyatini anglagan jabrlanuvchining roziligi bilan sodir etilgan holdagina JK ning 128-moddasini keltirib chiqadi" [9].

2. O'n olti yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan shaxs bilan moddiy qimmatliklar berish yoki mulkiy yoxud boshqacha tarzda manfaatdor etish orqali jinsiy aloqa qilish. Bu jinoyat mazkur yoshdagi shaxslarning zaifligidan yoki ehtiyojidan foydalanib, ularga pul, sovg'alar, yoki boshqa moddiy yoki ma'naviy manfaatlar taklif qilish orqali ular bilan jinsiy aloqaga kirishishni o'z ichiga oladi. Bunday holatlar, ayniqsa, moddiy yordamga muhtoj yoki ijtimoiy himoyasiz shaxslar orasida keng tarqalgan bo'ladi. A.A.Otajonov mazkur jinoyatning zaruriy tarkibiy belgisi jabrlanuvchi o'z ixtiyori bilan jinsiy aloqa qilish yoki jinsiy ehtiyojni g'ayritabiiy usulda qondirilishiga rozi bo'lishini tushuntiradi [1; B-225.]. Bu esa o'n olti yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan shaxslarning ko'rilayotgan qilmishga nisbatan rozi bo'lishini yoki ushbu harkatlarga nisbatan qarshilik ko'rsatmasligini ifodalaydi.

3. O'n olti yoshga to'lmagan shaxsga nisbatan uyatsiz-buzuq harakatlar qilish. Voyaga yetmaganlarga nisbatan jinsiy mazmunda harakatlar qilish, ularning ruhiy va jismoniy salomatligiga jiddiy zarar yetkazishi haqida yuqorida ta'kidlangan edi. Bu turdagi jinoyatlar voyaga yetmaganlarning ishonchini suiste'mol qilish, ularni manipulyatsiya qilish va jinsiy tajovuzga olib kelishi mumkin. Bu kabi qilmishlarda jabrlangan shaxslar uzoq muddatli psixologik muammolarga duch kelishi, o'zini hurmat qilish hissini yo'qotishi va ijtimoiy izolyatsiyaga uchrashi mumkin. Yuqorida sanab o'tilgan jinoyatlar axloqqa qarshi jinoyat hisoblanmaydi, chunki jinoiy tajovuz natijasida axloqiy meyorlar, jamiyatda o'rnatilgan qadriyatlar emas, avvalo, voyaga yetmagan shaxsning jinsiy daxlsizligi zarar ko'radi. 16 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan shaxs bilan moddiy qiymatliklar yoki boshqacha tarzda manfaatdor etish orqali jinsiy aloqa qilishda esa jinsiy erkinlikka zarar yetadi. Ya'ni moddiy qimmatlikka muhtoj bo'lgan shaxsning xavfsizligiga, sog'lig'iga, bundan tashqari, erkin juftni tanlash huquqiga putur yetadi.

3. Pornografik mahsulotlarni tayyorlash, olib kirish, tarqatish, reklama qilish, namoyish etish.

Suchkovo V.V pornografik mahsulot yoki predmetning xususiyatlarini quyidagicha tavsiflaydi: "- pornografik mahsulot – bu pornografik xususiyatdagi tasvirlar yoki tavsiflar bo'lib, ular turli xil vositalarda, jumladan buyumlarda ham mavjud.

- pornografik mahsulot - bu boshqalardan ajratilgan, alohida nusxa bo'lib, jinsiy aloqa yoki jinsiy a'zolari tasvirlaydi" [14; B-143].

Pornografiya, ayniqsa voyaga yetmaganlar ishtirokidagi materiallar, global miqyosda jiddiy muammo hisoblanadi. Bu kabi materiallar ishlab chiqarish, tarqatish yoki saqlash, jamiyatning umumiy axloqiy me'yorlarini buzadi va inson qadr-qimmatini tahqirlyadi. Voyaga yetmaganlar ishtirokidagi pornografiya ularning ruhiy va jismoniy salomatligiga zarar yetkazadi va ularni noqonuniy jinsiy faoliyatga jalb qilishni o'z ichiga oladi. Zazirnaya M.M pornografiyaga oid jinoyatlarda shaxsning jinsiy erkinligi va jinsiy daxlizligi jinoyatning turdosh obyekt deb tushuntiradi [16; B-17]. Chunki tibbiyot nuqtai nazardan pornografiya insonning ruhiyatini buzadi. Shuni aytish kerakki, haqiqatdan ham pornografik materiallar shaxsning o'ziga nisbatan ishonchini susaytirib, nosog'lom jinsiy tarbiyani rivojlantiradi. Bundan tashqari, jamiyatda axloqiy meyorlarni, qadriyatlarni buzilishiga olib keladi.

4. Qo'shmachilik qilish va fohishaxona saqlash. Fohishalik faoliyatini tashkil etish va boshqarish, shuningdek, bunday faoliyat uchun joylarni ta'minlash, ko'pincha jinsiy jinoyatlar va boshqa jinoyatchilik bilan birga sodir etiladi. Fohishalikka majburlash, fohishalik orqali yuqtiriladigan kasalliklar va jinsiy zo'ravonlik kabi salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi. Jamiyatda bu kabi faoliyatlar axloqiy va ijtimoiy barqarorlikka zid keladi, shuning uchun ko'pgina davlatlar fohishaxona tashkil qilish va saqlashni jinoyat deb belgilaydi. Niyozova S.S “fohishalikning uch asosiy belgisini ajratadi: 1. Mashg'ulot turi- mijozlarning shahvoniy ehtiyojlarini qondirish; 2. Mashg'ulot характери – turli shaxslar bilan hissiy maylsiz jinsiy aloqa qilish shaklidagi va mijozning jinsiy ehtiyojlarini istalgan shaklda qanoatlantirishga qaratilgan muntazam hunar; 3. Mashg'ulot motivi – fohishaning yashashi uchun asosiy yoki qo'shimcha manba bo'lgan pul yoki moddiy boyliklar ko'rinishida oldindan kelishilgan haq” [13; B-135].

5. Madaniy meros obyektlarini buzish, nobud qilish yoki ularga shikast yetkazish. Madaniy meros obyektlarini qasddan buzish yoki zarar yetkazish, milliy va global tarixiy va madaniy boyliklarni yo'q qiladi. Bu turdagi harakatlar nafaqat tarixiy va madaniy qiymatga ega obyektlarni yo'q qiladi, balki kelajak avlodlar uchun madaniy merosni saqlab qolish imkoniyatini ham kamaytiradi. Shalagin A.E. moddiy madaniy meros obyektlarini quyidagicha tushuntiradi, “moddiy madaniy meros obyektlari ikkita xususiyatlarni: madaniy ahamiyatga ega va alohida huquqiy maqomga ega mujassam qilgan obyektlardir. Birinchidan, bular xalq hayotidagi tarixiy voqealar, jamiyat va davlat taraqqiyoti, xalqning moddiy va ma'naviy ijodiy asarlari bilan bog'liq bo'lgan dunyo obyektlari. Ikkinchidan, ular ro'yxatga olinishi va davlat ahamiyatiga ega bo'lgan tarixiy va madaniy obyektlar” [15; B-91] deb tushuntiradi. O'zbekiston Respublikasi jinoyat qonunchilikka ko'ra, davlat ro'yxatiga kiritilgan va bu haqida aholiga ma'lum qilingan jamiyatning tarixi, madaniyati, san'ati o'zida mujassam etgan obyektlar - moddiy madaniy meros obyektlari hisoblanadi.

6. Inson a'zolarini va (yoki) to'qimalarini olish hamda transplantatsiya qilish shartlarini va (yoki) tartibini buzish. Inson a'zolari va to'qimalari transplantatsiyasi qoidalarini, tartibini hamda o'rnatilgan shartlarini buzish, masalan, organlarning noqonuniy savdosi yoki transplantatsiya jarayonida firibgarlik qilish, jiddiy axloqiy va qonuniy muammolarni keltirib chiqaradi. Noqonuniy organ savdosidan odatda kambag'al va himoyasiz aholi qatlamlarini jabr ko'radi, ularni majburlab yoki ularning ishonchidan foydalanib, aldab organlarini olish holatlari uchraydi. Bunday amaliyotlar global miqyosda keskin qoralanadi va ko'plab mamlakatlarda jiddiy jazo choralari bilan ta'minlangan. Biroq, bugungi kunda birgina Eron davlati organlar savdosini jinoyat deb hisoblamaydi. “Eron organlar transplantatsiyasi turizmini cheklash maqsadida savdo organlar savdosiga cheklovlar qo'yadi. Bozor mamlakat ichida cheklanadi; ya'ni, chet elliklar Eron fuqarolarining organlarini sotib olishlari mumkin emas. Shuningdek, organlar faqat bir xil millatga mansub odamlar orasida ko'chirib o'tkazilishi mumkin – masalan, eronlik boshqa mamlakatdan kelgan qochqindan buyrak sotib ololmaydi hamda sotolmaydi” [6]. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga ko'ra, transplantatsiya qilinadigan inson a'zolari va to'qimalarining oldi-sotdisi taqiqlanadi. Shuningdek, bu kabi organlar yoki to'qimalarni O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga olib chiqish ham jinoyat hisoblanadi [10]. Jinoyatni yoritish davomida shuni ta'kidlash mumkinki, inson organlari va to'qimalari bilan bog'liq qilmishlar ijtimoiy axloq normalarini buzibgina qolmay, inson sog'lig'i uchun xavfli qilmishlar sanaladi.

7. Qabrni tahqirlash. Qabrni yoki murdani tahqirlash jinoyati marhumning xotirasiga hurmatsizlik qilish bilan bir qatorda, ularning yaqin qarindoshlarining his-tuyg'ulariga og'ir zarar yetkazadi jamiyatda kuchli norozilikka sabab bo'ladigan harakatlardir. Bu turdagi jinoyatlar, shuningdek, diniy va madaniy qadriyatlarni poymol qiladi. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga 134-moddasida nazarda tutilgan qabrni tahqirlash jinoyatini Rustambaev M.M “jinoyat qabrni tahqirlash, murdani tahqirlash hamda murdadagi, qabr ustidagi yoki ichidagi narsalarni olishda ifodalandi”[11; B-190] deb tushuntiradi. Qabrni tahqirlash qabrni buzish, uning ustidagi toshlarni, inshootlarni buzish, vayron qilishda namoyon bo'lsa, murdani tahqirlash marhumning tanasini bo'laklarga bo'lish, uni yalang'ochlash, tishlarini sug'urib olish yoki ularga zarar yetkazish kabi harakatlar orqali sodir etiladi.

8. Hayvonlarga shafqatsiz munosabatda bo'lish. Hayvonlarga shafqatsiz munosabatda bo'lish, jumladan ularni qiynash, och qoldirish yoki zarur tibbiy yordamdan mahrum qilish, jiddiy axloqiy va ijtimoiy muammolarni yuzaga keltiradi. Hayvonlarga nisbatan shafqatsizlik, ularning azob-uqubatlariga befarq bo'lishni aks ettiradi va jamiyatda umumiy rahm-shafqat va mehr tuyg'ularining pasayishiga olib kelishi mumkin. Ko'plab davlatlar hayvonlarga shafqatsiz munosabatda bo'lishni qonun bilan ta'qiqlaydi va bunday hatti-harakatlarni sodir etgan shaxslarni jinoiy jazo bilan javobgarlikka tortilishiga sabab bo'ladi. “Ushbu jinoyatning predmeti – har qanday (uning egasi yoki egasi emasligidan qa'ti nazar) uy va va yovvoyi hayvonlar hisobladi. Ularga harakat qilish va sezish qobiliyatiga ega bo'lgan har bir tirik mavjudot; tabiiy muhitda bo'lgan yoki odamlar qo'lida saqlanadigan umurtqalilar, sut emizuvchilar va qushlar kiradi”[12; B-67]. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, baliqlar, amfibiyalar, sudralib yuruvchilar bulardan mustasinodir, ya'ni sharxlanoyatga moddada keltirilgan “hayvon” tushunchasi bularga nisbatan qo'llanilmaydi.

Xulosa. Axloqqa qarshi jinoyatlar jamiyatning axloqiy qadriyatlariga tahdid soluvchi huquqbuzarliklar hisoblanadi. Ushbu jinoyatlar insonning sha'ni, qadr-qimmatini va huquqlarini buzadi, natijada jamiyatda axloqiy inqiroz va ishonchsizlik muhitini vujudga keltiradi. Axloqqa qarshi jinoyatlarning jinoyat-huquqiy jihatlarini o'rganish mazkur jinoyatlarning oldini olish, aniqlash va jazolashda muhim ahamiyatga ega.

Maqolada axloqqa qarshi jinoyatlarning turlari, ularga qarshi kurashishning huquqiy asoslari va amaliy chora-tadbirlar ko'rib chiqildi. Bunday jinoyatlarning jinoyat kodeksida belgilangan tarkibi, sud amaliyoti va huquqni muhofaza qilish organlarining faoliyati tahlil qilindi. Axloqqa qarshi jinoyatlar qatoriga jinsiy tajovuz, pornografiya, axloqsizlikni targ'ib qilish va zo'ravonlik kabi jinoyatlar kiradi.

Xulosa qilib aytganda, axloqqa qarshi jinoyatlar jamiyat uchun jiddiy xavf tug'diradi va ularga qarshi samarali kurashish huquqiy tizimning muhim vazifalaridan biridir. Jinoyat-huquqiy choralar va profilaktik tadbirlar orqali bu turdagi jinoyatlarning oldini olish, jamiyatda axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash va fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish mumkin.

Литературы/References/Adabiyotlar:

1. A.A.Otajonov. Shaxsga qarshi jinoyatlar: O'quv qo'llanma / Abrorjon Anvarovich Otajonov. –T.: TDYU nashriyoti, 2024. -392b.

2. Aristotel. (M.Ö. 4-asr). "Nikomax etikasi". Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια <https://www.mikrosapoplous.gr/en/texts1en.html>.
3. Al-Farabi, "Fusulal-Madani" <https://books.google.co.uz/books?id=hKw8AAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
4. Ibn Miskawayh, "Tahdhib al-Akhlaq"
5. Ibn Sina, "Kitob al-Shifa", axloqiy masalalar bo'limi
6. Griffin, Anne (March 2007). "Iranian Organ Donation: Kidneys on Demand". British Medical Journal. BMJ 2007; 334 doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.39141.493148.94> (Published 08 March 2007) Cite this as: BMJ 2007;334:502. <https://www.bmj.com/content/334/7592/502>
7. Kant, I. (1788). "Kritik der praktischen Vernunft". <https://www.getabstract.com/de/zusammenfassung/kritik-der-praktischen-vernunft/4491>
8. Nietzsche, F. (1886). "Beyond Good and Evil". https://ia803401.us.archive.org/23/items/beyond-good-and-evil_202105/Beyond%20good%20and%20evil.pdf
9. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining qarori, 29.10.2010 yildagi 13-son. <https://lex.uz/ru/docs/-2414120>
10. O'zbekiston Respublikasining "Inson a'zolari va to'qimalarining transplantatsiyasi to'g'risida"gi Qonuni, 11.05.2022 yildagi O'RQ-768-son. 15-modda
11. Rustambaev M.X. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharxlar. Maxsus qism 2-tom / M.Rustambaev. – Toshkent: "Yuridik adabiyotlar publish", 2021. -696b.
12. Rustambaev M.X. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharxlar. Maxsus qism 3-tom/ M.Rustambaev. – Toshkent: "Yuridik adabiyotlar publish", 2021. -744b.
13. S.S.Niyozova. Axloqqa qarshi qaratilgan jinoyatlarning jinoyat-huquqiy va kriminologik jihatlari: Monografiya. // Mas'ul muhar: yu.fan.dok., professor G.Z.To'laganova. -213b.
14. Сучкова В.В. Общественная нравственность в сфере половых отношений как объект уголовно-правовой охраны: дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2004. -198с.
15. Шалагин А.Е. Преступления против общественной нравственности: уголовно-правовой и криминологический анализ: монография. –М.: Юрлитинформ, 2011, - 253с.
16. Зафирная М.М. Преступления в сфере оборота порнографических материалов и предметов. автореф. дис. ...кан. юрид. наук. Москва. 2016. -23с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).